

Kingdom of the Netherlands

HAK TEMELLİ GAZETECİLİK

İnsan Hakları ve Medya Derneği

2025

“Kisilerin Özel Bilgilerinin Korunması, Paylaşılması ve Özel Hayatın Gizliliği ile Kamuoyunun Bilgilendirme Hakkı Arasında Dengenin Kurulması” başlıklı kısım Doç. Dr. Ümit KILINÇ tarafından yazılmıştır.

“Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet Türleri” başlıklı kısım Av. Medine TURANTAYLAK ve Av. Mariye BİLDİRİCİ BORAZAN tarafından yazılmıştır.

Bu kitapçık, gazeteci Kadir CESUR tarafından derlenmiştir.

**Kisilerin Özel Bilgilerinin Korunması, Paylaşılması ve Özel
Hayatın Gizliliği ile Kamuoyunun Bilgilendirme Hakkı Arasında
Dengenin Kurulması**

Doç. Dr. Av. Ümit KILINÇ
Strasbourg Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Strasbourg Barosu

GİRİŞ

BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN ÖNEMİ

En basit anlamıyla BASIN: günlük olarak haber verme ve yayma vasıtası amacıyla yayımlanan gazete ve dergi gibi basılı eserleri ifade eder.

Daha geniş anlamı ile BASIN: toplumu ilgilendiren ve haber niteliği taşıyan her düşüncenin ve bilginin radyo, televizyon ve internet gibi çeşitli araçlar yardımıyla yazılı, sesli ve işitsel yollarla üçüncü kişilerin kişisel alanlarına ulaştırılması olarak tanımlanabilir.

5187 sayılı Basın Kanunu'nda basın özgürlüğünün açık bir tanımı yapılmamıştır. Buna rağmen, fikir, haber ve düşünceleri serbest olarak toplama, düşünce ve kanaatleri eleştirebilme, her türlü habere özgürce erişebilme ve bunları serbestçe yayabilme hürriyetini basın özgürlüğü olarak tanımlanabilecektir. Demokratik toplumlarda basın özgürlüğü, toplumun bilinçlendirilmesi ve siyasal iktidar üzerinde denetimin sağlanması için olmazsa olmaz bir haktır. AİHM'e göre bu nedenden dolayı basın özgürlüğü hakkı geniş bir korumadan faydalanır.

Anayasanın 28. maddesine bakıldığında, “Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.” şeklinde hüküm düzenlenmiş olup, basın hürriyeti konusunda genel koruma hükmü getirilmiş olup bu maddenin devamında da basın özgürlüğünün sınırlanma şartları da düzenlenmiştir.

Basın özgürlüğünün sınırı:

Anayasanın 26. maddenin 2. Fıkrası: milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, **başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının** yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabileceği hükme bağlanmıştır.

Anayasa'ya göre, basın özgürlüğünün sınırının sınırı: **demokratik bir toplumun gereklerine** uygun olarak bu özgürlük sınırlanabilir.

AIHS 10. madde : “1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir.

*Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir. **Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler**, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, **başkalarının şöhret ve haklarının korunması**, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.*

AIHS geniş bir ifade özgürlüğü düzenlemesi öngörmektedir: toplumda rahatsızlık yaratan veya toplumda endişe/kaygıya sebebiyet veren, toplumu şoke eden düşüncelerinde açıklanmasını kapsamaktadır.

Basın ve ifade özgürlüğü davalarının AİHM, Sözleşmeye uygunluk denetimini üç aşamada gerçekleştirmektedir:

1- İlk olarak, basın özgürlüğüne yapılan müdahale yasa ile öngörülmüş mü öngörülmemiş mi ?

Yasa ile öngörülmüşse;

2- Basın özgürlüğüne yapılan müdahale meşru bir amaca yönelik mi ?

Asıl sorun çıkaran kriter 3. aşamada ortaya çıkmaktadır. Yani demokratik toplumda gereklilik kriteri uygulandığı zaman.

3- Demokratik toplumda gereklilik kriteri de yine 3 AŞAMADA yapılmaktadır :

a- AİHM ilk olarak, basın özgürlüğüne yapılan müdahalenin sosyal bir ihtiyaca cevap verip vermediğini incelemektedir.

b- İkinci olarak basın özgürlüğün sınırlanmasını haklı göstermek için ulusal mahkemeler tarafından öne sürülen gerekçelerin yerinde ve yeterli olup olmadığına bakmaktadır.

c- Son olarak Mahkeme, orantılılık ilkesi gereğince haklar arasında makul denge kurulup kurulmadığını incelemektedir.

Basın özgürlüğüne uygulanacak sınırlardan birincisi yapılan yayınların kişilik hakkı ihlaline sebebiyet vermesidir. Basının bir kişi hakkında yaptığı haber ve yayın haber verme hakkının sınırlarını aşıyorsa, kişilik haklarının ihlali niteliğindeyse, basın özgürlüğü sınırlanabilecektir.

KİŞİLİK HAKLARI ve BU HAKLARIN KORUNMASININ ÖNEMİ

Basın özgürlüğü gibi kişilik kavramı ve bu kavrama bağlı olan haklar da hukuk düzeni tarafından korunmaktadır. Türk hukuku açısından, Anayasanın 17. maddesi “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” kenar başlığı ile “Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.” hükmünü düzenlemiştir.

Anayasa dışında, Türk hukukunda Kişiliğin korunmasına ilişkin en temel düzenleme 4721 sayılı Medeni Kanun’da düzenlenmiştir. “Kişiliğin Korunması” başlığı altında “ Kişilik haklarından Vazgeçme ve Kişilik Haklarını Aşırı sınırlandırılmasına karşı koruma ve “Saldırıya karşı koruma” şeklinde alt başlıklar halinde düzenlenmiş bulunmaktadır.

Buna ek olarak, 2016 yılında yürürlüğe giren 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu da Kişisel Verilerin İşlenme Usullerini düzenleyerek, Kişilerin Özel Hayatının Gizliliğini korumaktadır.

Kişilik haklarının tanımı ve kapsamı: para ile ölçülemeyen, manevi bir değere sahip ve kişilerin saygınlık, özgürlük, özel yaşam gibi alanları üzerinde geçerli olan haklardır.

Türk Hukuk Sisteminde kişilik hakkının kapsamına dahil olan ve korunan değerler sınırlandırıcı bir şekilde sayılmamış olup, bunun yerine genel bir çerçeve çizilmek suretiyle kişilik haklarının korunması yolundaki genel düzenleme hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle mahkemece kişilik haklarını ihlali nedeniyle yapılacak yargılamada her olayın somut özelliklerine değerlendirme yapacaktır.

Türk Hukukundaki “Alan Teorisi” ne göre kişilik hakları üçe ayrılmaktadır:

1) Kamuya açık alan: Kişinin üçüncü kişilere karşı gizlemediği ve mahremiyet alanı içerisinde yer almayan veya topluma açık alan içerisinde yaptığı fiilleri gerçekleştirdiği alandır.

2) Özel alan: Özel alan ise kişinin yalnızca belirli kişiler için açıklık verdiği ve belirli kişilerce bilinmesini istediği alandır. Kişinin yakınlarıyla veya arkadaşları ile geçirdiği zamanlarda yaptığı işler

3) Sır alanı: kişinin yalnızca kendisinin veya çok yakın çevresinin bildiği ve bunun dışında hiç kimseye bu bilgileri açıklama iradesinin olmadığı alanıdır. Kişinin cinsel tercihleri veya hastalıkları, veya bir kimseye yapmış olduğu özel nitelikli yazışmalar kişinin özel alanına örnek olarak verilebilir.

AİHM kişilik haklarını Sözleşme'nin 8. maddesi altında özel yaşama saygı bağlamında değerlendirmektedir. Özel yaşam hakkı çok geniş bir şekilde yorumlanmaktadır.

- Kişinin kimliğine ilişkin bilgiler ve kayıtlar,
- Cinsel hayata ilişkin düzenlemeler ve davranışlar,
- kişinin beden ve ruh bütünlüğüne ilişkin düzenlemeler,
- Kişiye ait özel yerlerin ve evrakın aranması ve zaptı,
- Telefon konuşmalarının dinlenmesi ve kaydı posta gönderilerinin okunması,
- Kişinin adı ve fotoğrafı, nam ve şöhreti, şerefi, hayat tarzı,
- Kamuya yanlış tanıtılması gibi hususlar
- Çalışma hayatı özel hayat kapsamında yer almaktadır.

HAKLARIN KORUNMASINDA POZİTİF VE NEGATİF YÜKÜMLÜLÜK

Bununla bağlantılı olarak, Anayasa'nın 28. maddesinin 2. fıkrasında yer alan *“Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır”* şeklinde düzenleme getirmiş bulunmaktadır.

Özgür Gündem/Türkiye kararı ve ifade özgürlüğünde pozitif yükümlülük.

Buna karşın özel yaşam hakkının korunması ve bu hakka saygılı davranılması ‘meşru beklenti’ (« espérance légitime ») (Von Hannover)

Her iki hak için de devletin pozitif yükümlüğü var.

HAKLAR ARASI ÇATIŞMA DURUMUNDA DENGİ KURMA İŞLEMİ

Kamuoyunun bilgilendirilme hakkı ve basın özgürlüğü ile kişilerin özel hayatlarına saygı gösterilmesi ile kişilik hakları olgusunun çatıştığı ve karşı karşıya geldiği durumlarda, hukuk düzeni tarafından iki değer arasındaki dengenin kurulması zorunludur.

KONUyla İLGİLİ AYM’NİN YAKLAŞIMI

AYM’nin “Emin Aydın” Kararı (AİHM’in Janowski davasına benzer):

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, 13/10/2016 tarihinde G.G. kararı: İlhan Cihaner kararı :

Anayasa Mahkemesi, ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü ile şeref ve itibara saygı hakkı arasında bir denge kurulurken, şu kriterlere bakılması gerektiğini ifade etmiştir:

- (a) Haberin kamu yararına katkısı,
- (b) Hedef alınan kişinin tanınmışlık (ünlülük) derecesi ve haber veya makalenin konusu,
- (c) İlgili kişinin önceki davranışı,
- (d) Yayının içeriği, ekli ve sonuçları,
- (e) Haber veya makalenin yayınlanma şartları.

AYM “Sinem HUN” kararı :

Basın Özgürlüğü ve Özel Hayat arasındaki dengenin korunmasındaki diğer AYM kararları ise şunlardır:

- Birsen Berrak Tüzünataç kararı : Kamuoyu tarafından tanınmış biri
- Zafer Bozbey kararı : Kamuoyu tarafından tanınmamış biri
- İbrahim Özden Kaboğlu kararı : Oy çokluğuyla ihlal

KONUyla İLGİLİ AİHM’NİN YAKLAŞIMI

- Von Hannover/Almanya Davası:
- Standard Verlags GmbH/Avusturya (no. 2) 4
- Axel Springer AG/ALmanya (BD)
- Krone Verlag GmbH/Avusturya
- Haldimann ve diğerleri/İsviçre
- Eker/Türkiye
- Freitas Rangel/Portekiz

AİHM TARAFINDAN ORTAYA KONULAN KRİTERLER

- Toplumsal tartışmalara katkı
- Haber ya da yazıya konu olan kişinin kamuoyu tarafından tanınırlığı ve haber ya da yazının konusu
- İlgili kişinin önceki davranışı
- Yayının içeriği, şekli ve etkisi
- Fotoğraf varsa, fotoğrafın çekildiği (röportajın yapıldığı) şartlar (Von Hannover davaları)

Masumiyet karinesi söz konusu olduğu durumunda, haklar Arasında Çatışma Durumunun Çözümü nasıldır ?

Gazeteciler devam eden bir ceza soruşturması veya ceza davası ile ilgili haber yaparlarken, masumiyet karinesi onların basın özgürlüğüne sınırlama getiren bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle

masumiyet karanesi haklar arasında denge kurulurken dikkate alınması gereken bir ilkedir. Şahıs dava esnasında suçunu kabul etmesi durumunda bile masumiyet karanesinden faydalanır ve onun suçlu olarak gösterilmesi kişilik haklarına saldırı olarak kabul edilmektedir. Mahkeme, masumiyet karanesi ile basın özgürlüğü arasında denge kurma yoluna giderken birçok kriter dikkate alınmaktadır. Bu kriterler şunlardır:

- Gazetecinin yayınladığı bilgilere nasıl eriştiği. Burada gazetecinin söz konusu bilgilere yasalara uygun bir şekilde erişip erişmediği araştırılmaktadır.
- Kullanılan ifadelerin içeriği. Mahkeme burada, kullanılan ifadelerin doğru ve yerinde olup olmadığını ve gazetecilik ilkelerine uygun ifadelerin kullanılıp kullanılmadığını incelemektedir.
- Kullanılan ifadeler ve yapılan haberlerin kamu yararı ile ilgili toplumsal tartışmalara katkı sunup sunmadığı. Bu tartışmalara katkı sunan bilgiler daha geniş bir basın özgürlüğünden faydalanmaktadır.
- Yayımlanan bilgilerin/haberlerin ceza yargılamasını etkileyip etkilememesi. Adil yargılamayı etkilemeyen ifadeler daha geniş bir korumadan faydalanmaktadır.
- Basın tarafından yapılan haberlerin ve yayılan bilgilerin kişinin özel ve aile yaşamına zarar verip vermemesi. Kişinin özel ve aile yaşamına saygı hakkına zarar veren haberler daha az bir korumadan faydalanmaktadır.
- Son olarak, gazetecilere verilen cezaların orantılılığı. Ceza mahkumiyetleri ve özellikle hapis cezaları kural olarak basın üzerinde caydırıcı bir etki gösterdikleri için orantısız kabul edilmektedir.

Bu kriterler ışığında AİHM, masumiyet karanesi ile basın özgürlüğü hakkı arasında çıkan çatışma durumunu çözmektedir.

Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet Türleri

Av. Medine TURANTAYLAK
Av. Mariye BİLDİRİCİ BORAZAN

TOPLUMSAL CİNSİYET VE ŞİDDET TÜRLERİ

Cinsiyet (sex), bireyin biyolojik olarak kadın veya erkek olması anlamına gelir. • Toplumsal Cinsiyet ise genellikle doğumda atanan cinsiyet ile uyumlu olduğu varsayılarak, kadınlık ve erkeklik ile ilişkilendirilen toplumsal ve kültürel cinsiyet normlarını ifade etmek için kullanılır. Bu ayrım, kadın-erkek arasındaki farkın, sadece doğuştan getirilen ya da biyolojik bakımdan cinsel özelliklere bağlı olgular olmadığı; tersine, bunların öğrenilen davranışlar olduğunu vurgular. Kadınlar ile erkeklerin birbirinden farklı davranışları, farklı yapıda olmalarından çok, toplum tarafından öğretilen ve olumlu karşılanan davranış kalıplarını öğrenmelerinden kaynaklanır. Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylere biyolojik cinsiyetlerinin getirdiği ve doğal olarak kabul edilen (doğum yapmak gibi) farklılıkların dışında, terminolojik olarak cinsiyete bağlı olmayan sorumluluk ve kısıtlamaların yüklenmesi sonucunu doğurur. Toplumsal cinsiyet rolleri kendini pek çok alanda hissettirir: aile, çalışma yaşamı, eğitim ilk akla gelen alanlardır.

Aile ve sosyal hayat içinde yapılan iş bölümünde kadınlara daha edilgen ve yaratıcılıktan uzak sorumlulukların yüklenmesi, belli mesleklerin biyolojik farklılıklar ile açıklanamayacak şekilde kadın ve erkeklere özgülenmesi toplumsal cinsiyet rollerine örnek olarak gösterilebilir.

Aile hayatında çocuk bakımı ve ev içi ihtiyaçların giderilmesi kadının sorumluluğu olarak kabul edilmiş ve bu durum çalışma hayatının da kapalı ortam ve görevlerin kadınlara uygun olduğu düşünülerek tasarlanmasına sebep olmuştur. Yine ev içi işlerin sorumluluğunun kadına yüklenmesinin bir sonucu olarak çalışma saat ve koşullarının kısıtlı olduğu meslekler kadına özgülenmiştir. Bu yolla, kadının ancak ücretsiz ev içi emeğin yanında çalışma hayatını sürdürebilmesinin kabul göreceği bir düzen yaratılmıştır.

Verilen örnek, toplumsal cinsiyet rollerinin dağılımının birbiriyle direkt olarak ilişkili olduğunu ve hayatın her alanında erkekler ile eşit haklara sahip olmanın kadınlar için ücretsiz bir emek vermeyi de zorunlu kıldığını göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri, haklar ve insan onuru bağlamında cinsiyetler arası eşit bir düzenin sağlanmasının önüne geçmekle, mikro düzeyde aile kurumu ve makro düzeyde devletler açısından adaletsiz bir düzen yaratmaktadır. Bu rollerin ekonomik, psikolojik, cinsel ve sair şiddet türleri üzerinde belirleyici ve güçlü bir etkisi bulunmaktadır.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, erkek egemen sistemin asimetrik, hiyerarşik ve eşitsiz güç ilişkileri içinde gerçekleşen farklı şiddet biçimlerini ifade eder. Makbul kadınlık ve erkeklik tanımlarının dışında kalan herkes bu şiddetin hedefi olabilir. Başka deyişle toplumsal şiddete dayalı şiddet “cinsiyet kimlikleri, cinsel yönelimleri veya aile, ordu veya emek piyasası gibi erkek egemen toplumsal sistem hiyerarşisindeki konumları nedeniyle kişilere karşı uygulanan bireysel, örgütsel veya politik herhangi bir şiddettir.” (Akt. Akçabay, 2020).

Şiddet, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” durumu olarak tanımlanmaktadır.

Ev içi şiddet/aile içi şiddet, “mağdur faille aynı haneyi paylaşırsa da paylaşırsa da, aile veya hanede, eski veya şimdiki eşler ya da partnerler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet anlamına gelir.” (İstanbul Sözl. Md. 3) Kadınlara yönelik şiddetin en yaygın, en sık tekrarlanan ve sonuçları bakımından en ağır türü ev içi şiddettir. Üstelik ev içi şiddet konusunda dünya genelinde sağlıklı veriye ulaşmak çok güçtür (Sever, 2011).

Aile içi şiddet çocuk, yaşlı ve özellikle partnerin kadına uyguladığı şiddeti kapsayan bir terimdir. Şiddet hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde önemli bir halk sağlığı problemidir. Kadına yönelik şiddette tüm dünyada önemli bir problemidir.

Aşağıda şiddet türleri tanımları yer almakta olup örnekler ile açıklanmaktadır. Her bir şiddet türü, şiddete maruz bırakılanın geçmiş deneyimleri ve karakter yapısına bağlı olarak mağdur üzerinde farklı etkiler bırakabilecektir. Dolayısıyla görünür veya ispatlanması kolay şiddet türlerinin diğerlerinden daha büyük veya küçük olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Şiddet türleri kendi içinde hiyerarşik bir yapıya sahip değildir.

Şiddet, yaşanan ortama, teknolojik gelişmelere ve kültür gibi değişken durumlara bağlı olarak çeşitlendirilmesi mümkün olan bir kavram olup bu kavramın tahdidi olarak ele alınmaması gerekir. Bu kitapçıkta yer verilmiş olan şiddet türleri tanımlanmış olan ve literatüre girmiş olan şiddet türleridir.

ŞİDDET TÜRLERİ:

- **Fiziksel Şiddet:** Fiziksel şiddet, bir kişinin bedenine zarar verme veya fiziksel güç kullanarak kontrol altına alma eylemlerini kapsar. Fiziksel kuvvetin uygulanmasıyla meydana gelen şiddet kişinin bedeni üzerinde geçici veya kalıcı hasarlar bırakmakta ve bazen de ölümüne yol açabilmektedir. Bu şiddet türü genellikle gözle görülür izler bırakır ve tekrarlama riski yüksektir. Tokat atmak, yumruklamak, tekmelemek, saç çekmek, boğaz sıkmak, sarsmak, sıcak su dökmek, kesici veya delici aletle yaralamak, tehlikeli bir yerde kilit altında tutmak, kasten yiyecek, içecek veya ilaç vermemek gibi eylemler fiziksel şiddet içeren eylemlerdir.

- **Psikolojik şiddet:** Psikolojik şiddet, bir kişiyi zihinsel ve duygusal olarak kontrol altına almak veya zarar vermek için yapılan eylemleri içerir. Psikolojik şiddet özellikle somut fiziksel bulguların bulunmayışı yönüyle diğer şiddet türlerinden ayrılır. Tek başına bulunabileceği gibi diğer şiddet türleriyle birlikte de ortaya çıkabilmektedir. Psikolojik şiddet sürekli veya tek sefere mahsus olmak üzere uygulanabilir. Şiddetin etkisinin kısa sürmesi ve kişi üzerinde bıraktığı hasarın terapi, ilaçlı tedavi ve benzeri tedavileri gerektirmemesi veyahut kısa süre devam etmesi onu psikolojik şiddet kapsamına girmekten çıkarmaz. Sürekli eleştirmek, hakaret etmek, alay etmek, fiziksel saldırılarla korkutmak veya tehdit etmek (boşanma tehdidi, çocukları alıkoyma tehdidi), sosyal çevreden izole etmek, yalnız bırakmak, mağdurun kendine olan güvenini sarsmak veya özgüvenini yok etmek, sürekli suçlamak ve manipüle etmek, yetişkin bireyin veya çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaması, onu ayrı bir birey olarak kabul etmemesi, o yokmuş gibi davranması, karşısındakinin olumlu yönlerini ortaya çıkarmak motive etmek için herhangi bir şey yapmaması, yardım taleplerini reddetmesi, karşısındakine hiçbir işe yaramıyor duygusu vermek, evdeki her hatadan onu sorumlu tutarak onu bir tür günah keçisi rolüne soyundurmak, fiziksel temastan kaçınmak ve ona dokunarak yakınlığını belli etmemek, mağduru onur kırıcı takma isimlerle çağırarak gibi eylemler psikolojik şiddet içeren eylemlerdir.
- **Ekonomik Şiddet:** Ekonomik şiddet, bir kişinin mali özgürlüğünü kısıtlayarak bağımlılık yaratma, paranın kadın üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak düzenli bir şekilde kullanılması eylemleridir. Ekonomik şiddet kendini evin ihtiyaçları konusunda iş bölümü yapmış ve eve maddi olarak somut katkısı olmayan kişiler üzerinde ekonomik haklardan mahrum bırakma ve ihtiyaçların karşılanmaması şeklinde de gösterebilir. Kadının gelirin el koymak veya gelir elde etmesini engellemek, maaşına veya banka hesabına erişimini kısıtlamak, ihtiyaçlarını karşılamak

için para vermemek, çalışma hayatını kısıtlamak (işe gitmesini engellemek, meslek seçimini baskılamak, iş yaşamında ilerlemesinin engellenmesi,) kadının bir iş veya mesleği yapmaya zorlanması, geliri olmayan veya yeterli geliri olmayan kadına ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli paranın verilmemesi, yaptığı harcamaların kontrol altında tutulması, kadın üzerinden çıkar elde etme karşılığı para verilmesi gibi eylemler ekonomik şiddet içeren eylemlerdir.

- **Cinsel Şiddet:** Cinsel şiddet, bir kişinin rızası olmaksızın cinsel eylemlere zorlanması ya da tacize maruz kalmasıdır. Cinsel şiddet aynı zamanda zorlayıcı ve yıkıcı cinsel davranışlar yoluyla işlenen, bir şiddet suçudur. Cinsel şiddet, cinsel bir eylem gerçekleştirmeye, istenmeyen cinsel sözler söylemeye, cinsel yaklaşım ve tekliflerde bulunmaya ya da bir kişiyi ticari amaçla cinsel olarak kullanmaya yönelik eylemlerin tümünü kapsamaktadır. Zorla cinsel ilişkiye zorlama (evlilik içinde bile olsa), cinsel taciz, istismar veya rızasız dokunma, cinsellik üzerinden baskı kurmak (zorla pornografik içerik izletmek, hamile kalmaya zorlamak), cinsellik yoluyla kişinin beden bütünlüğüne saldırı, cinsel ilişki her iki tarafça isteniyor olsa dahi karşdakini istenmeyen şekillerde ilişkiye zorlamak, cinsel ilişki rızayla başlamış olsa dahi taraflardan birinin bitirmek istemesine rağmen ilişkiye devam etmeye zorlamak, cinsel saldırı gibi eylemler cinsel şiddet içeren eylemlerdir.
- **Dijital Şiddet:** Teknoloji ve dijital araçlar kullanılarak yapılan şiddet türüdür. Siber şiddet eylemleri iki temel bilişim teknolojisi aracıyla yapılmaktadır. Bunlardan ilki kişisel bilgisayar yoluyla failin tekrarlı olarak anında mesaj, müstehcen taciz mesajı, iftira içeren mesaj göndermesi ya da internet sitesi hazırlayarak bunları yayınlamasıdır. İkincisi ise kurbanı rahatsız edici mesajların cep telefonu yoluyla iletilmesidir. Dijital şiddet eylemi ciddi boyutlarda olabilecek, psikolojik, duygusal ve sosyal zararlar yaratmaktadır. Telefon veya sosyal medya hesaplarını sürekli kontrol etmek, şantaj

yapmak (özel görüntü veya mesajlarla tehdit), izinsiz fotoğraf veya video paylaşmak, dijital ortamda taciz ve takip etmek, sosyal medyada itibar zedeleyici paylaşımlar yapmak gibi eylemler dijital şiddet içeren eylemlerdir.

- **Sosyal Şiddet:** Kadını sosyal çevresinden koparmak veya toplum içinde itibarını zedelemek için yapılan eylemler bu kategoridedir. Aile ve arkadaşlarla görüşmesini yasaklamak, toplumsal baskı uygulamak (örneğin, kadını kıyafeti veya davranışı nedeniyle ayıplamak), sosyal çevrede dedikodu yayarak itibarı zedelemek, kıskançlık bahanesiyle sosyal etkinliklere katılmasını engellemek, kadının sosyal çevrede kendi fikirleri ve inancı ile yer almasını engellemek, kadını yalnızca karşı tarafça belirlenen bir sosyal çevre içerisinde yer almaya zorlamak gibi eylemler sosyal şiddet içeren eylemlerdir.
- **Hukuki Şiddet:** Hukuki süreçlerin bir kontrol veya baskı aracı olarak kötüye kullanılmasıdır. Kişinin haklarına erişimini engellemek için yasal yolları kullanmak, haksız yere boşanma, velayet veya mal paylaşımı davaları açmak, şikâyet başvurularını geri çekirmek için baskı kurmak, hukuki süreçlerde mağdurun haklarını savunmasını engellemek, kişinin isim ve adres gibi kişisel bilgilerinin değiştirilmesi veyahut gizlenmesine ilişkin kararlar alınması durumunda bu kararı aşmak için durum ile alakalı olmayan hukuki yollara başvurularak kişinin gizli bilgilerine ulaşmaya çalışmak gibi eylemler hukuki şiddet içeren eylemlerdir.

ŞİDDETE MARUZ BIRAKILAN BİRİ NERELERE BAŞVURU YAPABİLİR?

Dünya Sağlık Örgütü tarafından bir halk sağlığı sorunu olarak görülen kadına karşı şiddet, yetersiz politikalar sebebiyle her geçen gün artmaktadır. Şiddete maruz bırakılan kişi bazen evden çıkarak yetkili

makamlara ulaşabiliyorken şiddete maruz bırakılan birçok kadın evden çıkamadığı için koruyucu ve önleyici tedbir talebinde de bulunamamaktadır. Aşağıda evden çıkabilme ve çıkamama durumlarında şiddete maruz bırakılanın başvurabileceği mekanizmalar yer almaktadır.

Şiddete maruz bırakılan kişi eğer evden çıkabiliyorsa koruyucu ve önleyici tedbir talebinde bulunmak için ;

- Valiliğe,
- Kaymakamlığa,
- Savcılığa,
- Aile Mahkemesine,
- Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğüne,
- Şiddet Önleme ve İzleme Merkezine (ŞÖNİM)
- Adli veya idari kurumlara ulaşamadığı takdirde en yakın yerde bulunan Polis Karakoluna veya Jandarma Karakoluna başvuru yapılabilir.

Şiddete maruz bırakılan kişi eğer evden çıkamıyorsa kendisi ve yakınları 7 gün 24 saat açık ve ücretsiz olan;

- Alo 112 acil çağrı merkezini,
- Alo 183 Sosyal Destek Hattını arayabilir.
- Fiziksel şiddete maruz bırakılması halinde hastanelerin acil bölümüne giderek başvuru yapılabilir.

Eğer siz bir başkasının şiddet yaşadığına tanık olur ya da yaşama ihtimalini hissederseniz o kişi için aynı aramaları/ihbarı siz de yapabilirsiniz. Arayan yani ihbar eden kişilerin isimleri gizli tutulmaktadır.

Şiddete maruz bırakılan kişi hukuki destek talebi için bulunduğu ildeki Sivil Toplum Kuruluşlarına, belediyelerin kadın danışma merkezine, baroların kadın hakları merkezi / komisyonuna başvuru yapabilirler. **Van ilinde faaliyet gösteren derneğimizin 0530 748 0865 numaralı hattı Pazartesi, Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri saat 09.00 – 17.00 saatleri arasında şiddete maruz bırakılan kadın ve kız çocuklarının başvurularını almakta ve ücretsiz hukuki destek verilmektedir.** Hukuki destek dışındaki talepler için gerekli yönlendirmeler yapılmaktadır.

6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (bundan sonra sadece 6284 s.k. olarak anılacaktır.), 20.03.2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun amacı, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

6284 s.k., sadece şiddete maruz bırakılanlar için değil aynı zamanda şiddete maruz bırakılma tehlikesi altında olanlar ile tek taraflı ısrarlı takip mağdurları için de önleyici ve koruyucu tedbirleri düzenlemektedir. 6284 s.k. kapsamında aile mahkemeleri, mülki amirlikler ve kolluk görevlileri tarafından önleyici ve koruyucu tedbirlere karar verilebilmektedir. Aşağıda kanun kapsamında hangi tedbir kararlarının kimler tarafından verilebileceği yer almaktadır.

A) Mülki Amir (illerde vali ve ilçelerde kaymakam) tarafından;

- Barınma yeri sağlanması,

Şiddet yaşayanın kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde.

- Geçici maddi yardım yapılması,

Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere maddi sıkıntı içerisindeyseniz geçici maddi yardım talep edebilirsiniz.

- Psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi,

- Hayati tehlike anında geçici koruma kararı alınması,

Şiddet yaşayanın talebi ya da resen (kendiliğinden) olmak üzere kolluk görevlilerinin/polis ya da jandarmanın 24 saat/kesintisiz olarak size refakat etmesini isteyebilirsiniz.

Gerekli olması hâlinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması gibi koruyucu tedbir kararı verilebilir.

Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde barınma yeri sağlanması ve hayati tehlike anında geçici koruma kararı alınması ile ilgili tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir.

B) Hâkim tarafından;

- Şiddete maruz bırakılanın işyerinin değiştirilmesi,
- Kişinin evli olması halinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi,

- Korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması,
- Korunan kişi bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağının anlaşılması hâlinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesine yönelik koruyucu tedbir kararları verilebilir. Aynı anda bir veya birden fazlasının uygulanmasına karar verebilir.
- Şiddete maruz bırakılana yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması,
- Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi,
- Korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması,
- Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması,
- Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması,
- Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi,
- Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi,
- Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi,
- Silah taşıması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi,
- Korunan kişilerin bulundukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların bulundukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması,

- Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanmasına yönelik önleyici tedbir kararı verilebilir. Aynı anda bir veya birden fazlasının uygulanmasına karar verilebilir.

Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde şiddete maruz bırakılana yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması, müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi, korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması, gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması şeklindeki tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir.

Hakim ayrıca Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile Medeni Kanun hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında yetkilidir. Hakimin Çocuk Koruma Kanununda yer alan

- Çocuk yetiştirme, eğitim ve geliştirme konusunda danışmanlık sağlanması,
- Çocuğun geceli ya da gündüzlü bir eğitim kurumuna, iş ve meslek kurslarına yerleştirilmesi,
- Resmi ya da özel bakım yurdu veya koruyucu aile yanına yerleştirilmesine,
- Fiziksel ve ruhsal sağlığının korunmasına ve tedavisinin sağlanmasına,
- Barınma yerinin olmaması ve hamilelik durumunda korunan kişiye uygun barınma yeri bulunması gibi tedbirlere karar verilebilir.

Şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı hâlinde herkes bu durumu resmi makam veya mercilere ihbar edebilir. İhbarı alan kamu görevlileri bu Kanun kapsamındaki görevlerini gecikmeksizin yerine getirmek ve uygulanması gereken diğer tedbirlere ilişkin olarak yetkilileri haberdar etmekle yükümlüdür.

Tedbir kararına uymayanlar, karara aykırı davrananlar hakkında hapis kararı verilir. Şiddet uygulayan, hapis kararına rağmen tedbir kararına aykırı davranmaya devam ederse cezası arttırılarak tekrar uygulanır.

Hakkında koruyucu tedbir kararı verilen kişiler genel sağlık sigortalısı sayılır. Buradan karşılanamayan rehabilitasyon ve tedavi giderleri gerekliyse Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından karşılanır.

Önleyici tedbir kararları, geciktirilmeksizin derhal verilir. Karar verildikten sonra kararın ulaştığı yetkili makamlar kararı uygulamakla yükümlüdürler. Kararlar en çok altı ay geçerli olmak üzere verilir. Şiddet tehlikesinin devamı halinde süresinin ve şeklinin değiştirilmesine, kaldırılması veya aynen devam etmesine karar verilebilir.

ŞÖNİM: ŞİDDETİ ÖNLEME VE İZLEME MERKEZİ

Şiddete maruz bırakılan veya şiddete maruz bırakılma ihtimali olan kişilerin bulundukları yerde Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi varsa; şiddetten korunmak için bu merkezlere başvuru yapabilirler. Bu merkezler tedbir kararlarının alınmasına ve uygulanmasına yönelik başvuruda bulunmak ve kararların uygulanmasını takip etmek, ilgili sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmak zorundadır.

Bu merkezlerden ayrıca;

- Destek alabilecek kurumlar hakkında bilgi,

- İş bulma ve benzeri konularda rehberlik ve meslek edindirme kurslarına katılma konusunda yardım,
- Psikolojik ve ekonomik sorunların çözümünde yardım ve danışmanlık,
- Maddi destek sağlanması konusunda gerekli rehberliği ve yardımı konusunda taleplerde bulunulabilir.

Bu yayın, Hollanda Kraliyeti tarafından desteklenen, İnsan Hakları
ve Medya Derneği tarafından yürütölen,
“Şiddetle Mücadelede Kadın ve Kız Çocuklarının Adaletle Erişimi”
projesi kapsamında hazırlanmıştır.

Bu kitapçığın içeriğinin sorumluluğu tamamıyla
İnsan Hakları ve Medya Derneği’ne aittir.

İHAMED
2025